

Lausunto hallituksen esityksestä laiksi eläinten hyvinvoinnista

Ranuan Seudun Matkailu OY ylläpitää yhtä Suomen kolmesta suurimmasta eläintarhasta, Ranuan Eläinpuistoa. Hoidamme mahdollisuuksien ja resurssiemme sallimissa rajoissa sairaiden ja loukkaantuneiden luonnoneläinten hoivatoimintaa sekä siihen liittyvää kansalaisten neuvontaa (tällä hetkellä lähinnä neuvontaa sopivien eläintilojen vähyyden vuoksi). Olemme sekä EAZA:n että Suomen Eläintarhayhdistyksen jäseniä ja Eläinpuistomme on yksi maailman pohjoisimmista vastaavista toimijoista.

Lausuntomme keskittyy luonnoksen kohtiin, joilla näemme olevan olennaista merkitystä eläintarhatoiminnan kannalta, tai kohtiin joissa katsomme kokemuksellamme tai asiantuntijuudellamme voivan olla merkitystä.

Kannatamme luonnoksessa esiin tuotua tavoitetta eläimen kunnioittamisesta ja itseisarvosta, ja toivomme että nämä periaatteet näkyvät selkeästi sekä lakitekstissä että aikanaan myös lain käytännöntulkinnassa.

Sairaiden tai vahingoittuneiden luonnonvaraisten eläinten auttamisesta ja hoitamisesta

7 § Sairaana ja vahingoittuneen eläimen auttaminen, 29 § Avuttomassa tilassa olevan luonnonvaraisen eläimen hoito ja 61 § Avuttomassa tilassa olevien luonnonvaraisten eläinten hoitolatoiminnan harjoittaminen

Pidämme luonnoksen pyrkimystä selkeyttää luonnonvaraisten eläinten hoitoon liittyvää lainsäädäntöä kannatettavana ja hyvin tärkeänä. Tällaisenaan lakiluonnos ei kuitenkaan riittävällä tavalla ratkaise olemassa olevia, merkittävän suuria ongelmia.

Lakiluonnoksen perusteluissa mainitaan seuraavaa:

"Voimassa olevassa lainsäädännössä ei aseteta vaatimuksia loukkaantuneiden luonnonvaraisten eläinten hoitajien osaamiselle, hoidossa käytettävillä tiloilla tai hoidolle ylipäätään. Siitä, milloin ja miten eläimet tulisi palauttaa takaisin luontoon, ei liioin säädetä. Käytännössä tilanne on johtanut siihen, että hyvää tarkoittavat yksityishenkilöt saattavat pitää luonnonvaraisia eläimiä hoidossaan pitkiäkin aikoja puutteellisin tiedoin ja taidoin. Eläinten hoitoon on harvoin käytettävissä riittäviä tiloja ja eläimille annettava ravinto saattaa olla vääränlaista. Eläimet saattavat myös kesyyntyä tarpeettomasti hoidon aikana. Hyvää tarkoittava auttaminen saattaakin aiheuttaa eläimelle vain turhaa kärsimystä. Myös eläimen luontoon palauttaminen edellyttäisi asiantuntemusta sen suhteen, milloin eläin on riittävän kuntoutunut selvitäkseen luonnossa."

Lakiluonnos esittää, että jatkossa luonnonvaraisten eläinten hoito edellyttäisi ilmoitusta. Pelkkä ilmoituksenvaraisuus ei kuitenkaan poista perusteluissa esitettyjä ongelmia, sillä edelleenkin mitään kriteerejä ei aseteta eikä toimijalla ole velvoitetta osoittaa jo etukäteen hoidon olevan asianmukaista.

Näkemyksemme mukaan luonnonvaraisten eläinten hoito (lukuun ottamatta erittäin lyhytaikaista talteenottoa ennen hoitopaikan järjestymistä) tulisi olla luvanvaraista, ja luvan edellytyksenä olisi aiotuille eläinlajeille soveltuvien tilojen olemassaolo sekä riittävä tietotaito. Edellyttäen, ettei luvanhakuprosessista tehdä kohtuuttoman kallista tai monimutkaista, tämän luvan hakeminen ja saaminen ei olisi jo toiminnassa oleville asianmukaisille villieläimille hoitaville tahoille merkittävästi vaivalloisempaa kuin ilmoituksenvaraisuuskaan. Luvanvaraisuus antaisi kuitenkin valvovalle viranomaiselle jo ennalta mahdollisuuden arvioida asianmukaisen toiminnan edellytykset ja tarvittaessa estää toiminta yksinkertaisesti olemalla myöntämättä lupaa.

Ymmärrämme, että luvanvaraisuus lisäisi etenkin alkuvaiheessa viranomaisten työmäärää, mutta pidemmän päälle tunnettujen ja ennakkoon arvioitujen hoitopaikkojen valvonta olisi todennäköisesti selkeämpää ja vähemmän kuormittavaa sekä hallinnollisten pakkokeinojen näkökulmasta tehokkaampaa kuin suuren, ilmoituksenvaraisen hoitolajoukon valvonta. Pelkkään ilmoitusvelvollisuuteen nojattaen laista uhkaa tulla tavoitteiden näkökulmasta tehoton, ja silti viranomaisia työllistävä ja etenkin pitkällä tähtäimellä pelkkä luvanvaraisuus ei nähdäksemme ole paras keino edistää ammattitaitoisen ja asianmukaisen loukkaantuneiden villieläinten hoivatoiminnan kehittämistä Suomessa.

Yhtä lailla näemme puutteellisena lakiluonnoksen muotoilut luonnonvaraisten eläinten hoitoon liittyvistä vastuista. Niin nykyisin voimassa oleva lainsäädäntö kuin nyt luonnosteilla olevakin lainsäädäntö edellyttää, että avun tarpeessa olevaa villieläintä pyritään auttamaan. Nykyinen lainsäädäntö ei kuitenkaan määrää tätä kenenkään vastuulle, eikä luonnos tarjoa juurikaan parannusta nykytilanteeseen. Luonnoksessa ainoastaan luonnonvaraisen, vastaanotolle tuodun eläimen lopettaminen määrätään kunnan vastuulle. Tämä ei juurikaan muuta jo vallitsevaa käytännötilannetta, sillä useimmat kunnaneläinlääkärit (ja myös varsin monet yksityiset eläinlääkärit) ovat jo nyt eläinsuojelullisista syistä toimineet tämän mukaisesti, vaikka taloudellista vastuuta ei olekaan määrätty kunnalle. Uusi luonnos ei edelleenkään määrittele kenenkään vastuulle muun muassa eläimen kuljettamista hoitoon tai muun avun kuin lopetuksen tarjoamista eläimelle.

Ymmärrämme, että ensisijainen ongelma on resurssien puute, ja on myös totta, että luonnonvaraisten eläinten elämään ja luonnon kiertokulkuun kuuluu myös kärsimys ja kuolema. On silti muistettava, että monessa ympäristössä pulaan joutunut luonnoneläin on pulassa ensisijaisesti ihmisen toiminnan vuoksi, mikä asettaa nähdäksemme ihmisille erityiset moraalisen auttamisvelvollisuuden, vaikka kaikkien loukkaantuneiden luonnoneläinten pelastaminen ei olekaan sen enempää mahdollista kuin tarkoituksenmukaistakaan luonnonsuojelullisten näkökulmien vuoksi. On muistettava, että joutuessaan ratkomaan näitä tilanteita itsenäisesti ilman vastuullisen, asiantuntevan tahon apua, on olemassa suuri riski että auttamisen haluinen maallikko aiheuttaa enemmän haittaa kuin hyötyä eläimelle.

Näistä syistä pidämme ensiarvoisen tärkeänä, että lakia viimeisteltäessä määritettäisiin vastuutaho vähintäänkin eläimen kuljettamisen ja/tai yksinkertaisen avun (vaikkapa jumiin jääneen eläimen irroittaminen, löytöpaikalla lopettaminen, erittäin yksinkertainen eläinlääkinnällinen apu kuten koukun irroittaminen ja vahinkojen tarkastaminen ennen luontoon palautusta jne) osalta, sekä päivystävän neuvonnan osalta. Päivystävä neuvonta olisi mahdollista järjestää keskitetysti hyvinkin suurien alueiden yhteistyönä, ja osaava keskitetty neuvonta voisi sekä vähentää turhien puuttumisten määrää, pienentää paikallisten pelastuslaitosten ja muiden toimijoiden kuormaa (joka aiheutuu paljolti juurikin puhelinsoitoista, joista suuri osa ei edellytä toimintaa), sekä nopeuttaa avun saamista eläimille silloin, kun apu on todella tarpeen. Tällainen keskitetty neuvonta auttaisi myös ohjaamaan eläimiä asianmukaisiin hoitopaikkoihin, olivat nämä sitten nykyiseen tapaan lähinnä vapaaehtoisten yksityisten ja yritysten varassa toimivia tai ehkä tulevaisuudessa toivottavasti nykyistä enemmän julkisin varoin kustannettuja yksiköitä.

Kannatamme lain perusteluissa mainittua lausetta, jonka mukaan "Jos (luonnon)eläintä ei voida hoidon päättyessä palauttaa luontoon tai sijoittaa eläintarhaan, se tulisi lopettaa.". Toivomme, että lopullisessa lakitekstissä on riittävän tarkasti tuotu ilmi, että luontoon palautuksen ollessa mahdotonta pysyvän sijoituspaikan tulee tosiaan olla eläintarha (eli sijoituspaikalla on oltava voimassa oleva eläintarhalupa, ei esimerkiksi ainoastaan pysyvän eläinnäyttelyn lupa). Nähdäksemme villieläimen pitäminen pysyvästi ihmisen hoidossa on mielekäästä ainoastaan silloin, kun eläimelle pystytään järjestämään lajille sopivat, asianmukaiset olosuhteet ja lisäksi sen pidolle on muut perusteet (käytännössä eläimen oleminen osana eläinkokoelmaa, jota eläintarha hyödyntää toteuttaessaan eri tavoin eläintarhoille lakisääteisesti asetettuja vaatimuksia luonnonvaraisen eläimistön ja biologisen monimuotoisuuden suojelutoimista).

Eläintenpidolle asetettavat vaatimukset ja rajoitukset

25 § Eläinjalostus

Kannatamme luonnoksen selkeytyksiä ja tarkennuksia eläinjalostukseen liittyen. On ensiarvoisen tärkeää, että jatkossa luonnoksen perusteluiden mukaisesti jalostuksessa käytettäisiin fyysisesti ja psyykkisesti terveitä eläimiä, joiden voidaan olettaa periyttävän näitä ominaisuuksia myös jälkeläisilleen. Eläinlajista riippumatta jalostuksen seurauksena syntyvien eläinten tulisi kyetä ominaisuuksiensa puolesta elämään lajilleen tyypillistä elämää.

Kannatamme myös nisäkkään omistajille esitettyä velvollisuutta säädellä omistamiensa eläinten lisääntymistä. Esimerkiksi hallitsemattomasti lisääntyvät kissat ovat lakiluonnoksen perusteluissa mainittujen tärkeiden seikkojen lisäksi myös potentiaalinen vieraslaji (villiintynyt kissa) ja voivat aiheuttaa merkittävää haittaa luonnonvaraisille lajeille ainakin paikallisesti.

21 § Ruokinta ja juotto

Pidämme pykälän muotoilua ja sisältöä pääasiallisesti hyvänä, ja jatkuvan vedensaannin vaatimuksen laajentamista oikeana suuntauksena. Pykälän ja siihen liittyvän asetuksen muotoilussa pyydämme huomioimaan riittävän monipuolisesti tilanteet, joissa pito-olosuhteet ja eläinlajin lajityypilliset ominaisuudet yhdessä takaavat riittävän nesteensaannin ilman sulan veden tarjoamista.

Tämänhetkisessä luonnoksessa on mainittu laajoilla luonnonmukaisilla alueilla pidettävät villieläinlajit (kuten riistalintujen tarhaus), niihin rinnasteisiksi tulkitsisimme myös esimerkiksi eläintarhaolosuhteissa pidettävät, pohjosiin olosuhteisiin sopeutuneet petolinnut silloin, jos aitaus on riittävän laaja, puhdasta lunta on jatkuvasti tarjolla ja lintu lajityypillisestikin saa suurimman osan tarvittavasta nesteestä ravinnon mukana. Näissä tilanteissa jatkuvan sulan vedensaannin järjestäminen voi olla kohtuuttoman hankalaa ja kallista siihen nähden, että lajityypilliset tarpeet nesteensaantiin liittyen voidaan tyydyttää muullakin tavoin vastaavasti kuin eläimen luontaisessa elinympäristössä.

28 § Luonnonvaraisen eläimen elätettäväksi ottaminen

Kannattamme luonnoksen esitystä, jonka mukaan luonnonvaraisen selkärankaisen eläimen elätettäväksi ottaminen on kielletty pääosin myös silloin, kun kyse on rauhoittamattomasta lajista. Pykälän 2 momentissa säädetyt poikkeukset ovat nähdäksemme perusteltuja ja kannatamme niiden säilyttämistä.

Eläintarhojen toiminnasta ja luvituksesta

50 § Eläintarha, pysyvä ja kiertävä eläinnäyttely sekä sirkus

Villieläinten käyttö esityksissä ja vastaavissa tulee mielestämme luonnoksen mukaisesti rajata vain niihin esityksiin, jotka pyrkivät lisäämään ihmisten tietoisuutta eläinlajista, sen ominaisuuksista, luonnon/lajinsuojelullisista arvoista sekä keinoista ja luonnon monimuotoisuudesta ja jotka on toteutettu tavalla, joka ei varovaisuusperiaatteen mukaisesti arvioituna heikennä eläimen hyvinvointia. Tyypillisesti tällaiset esitykset perustuvat eläimen luontaisen käyttäytymisen esittelemiseen samalla, kun eläimen hyvinvointi varmistetaan. Käytännön esimerkkejä mielestämme hyväksyttävistä tavoista käyttää villieläimiä esityksissä tai vastaavissa voisivat olla esimerkiksi ruokinta/virikkeellistämisenäytökset (joihin tyypillisesti liitetään tietoa eläinlajista ja yksilöstä) sekä vaikkapa dokumenttielokuvien kuvaukset silloin, kun aihepiiri tukee eläintarhan perustehtäviä, kunnioittavan eläinkuvan edistämistä ja kuvaus on tehtävissä eläimen hyvinvointia heikentämättä. Jos tällaisia esityksiä järjestetään, eläimellä tulee aina olla mahdollisuus poistua tai vetäytyä tilanteesta missä esityksen vaiheessa tahansa.

51 § Eläintarhan eräät tehtävät.

Lakiluonnoksen perusteluissa mainitaan, että "Pysyvän eläinnäyttelyn määritelmää tarkennettaisiin siten, että luonnonsuojeluarvoltaan erityisen tärkeitä lajeja pitävät laitokset määriteltäisiin jatkossa pääsääntöisesti eläintarhoiksi pysyvän eläinnäyttelyn sijaan. Lisäksi eläintarhoille säädettyjä vaatimuksia luonnonvaraisen eläimistön ja biologisen monimuotoisuuden suojelutoimille tiukennettaisiin."

Kannatamme lämpimästi tätä tavoitetta ja eläintarhoille säädettyjen vaatimusten tiukennuksia, jotka ovat hyvin linjassa myös esimerkiksi Eurooppalaisen eläintarhojen ja akvaarioiden yhdistyksen (EAZA) tavoitteiden ja linjausten kanssa. Eläintarhojen roolia nimenomaan luonnonvaraisen eläimistön ja biologisen monimuotoisuuden suojelun edistäjänä tulee vahvistaa niin lainsäädännön, valvonnan kuin viestinnänkin osalta, ja tämä lakiluonnos on omiaan edistämään tätä tavoitetta.

Toivomme, että lain tulkinnassa muistetaan tarkoituksenmukaisuusarviointi: pienempien yksiköiden on usein tehokkainta toteuttaa suojelutoimia keskittymällä muutamaan osa-alueeseen keralla, ja esimerkiksi muuttamalla painopistettä vuosittain tai hankekausien mukaisesti jolloin kaikkiin suojelutoimiin osallistutaan useamman vuoden aikajänteellä tarkasteltuna. Nähdäksemme tätä näkökulmaa tuodaankin perusteluissa esiin jossain määrin (toimien suhteutus yksikön kokoon jne).

Luonnoksessa käytettyä termiä "vankeudessa kasvattaminen" oikeampi olisi "tarhakasvattaminen". Tämä olisi linjassa muun lainsäädännön sekä alan terminologian kanssa, eikä virheellisesti viittäisi ihmisille rangaistuksena määrättäviin pakkotoimiin.

Lisäksi

Lakiesitys antaa valtuutuksia säätää useista eläintarhatoimintaan liittyvistä asioista asetuksella. Nykyinen eläintarha-asetus asettaa vaatimuksia käytännössä lähes pelkästään pitopaikalle. Toivomme, että hyvinvointilain tultua voimaan eläintarhojen toimintaa koskevat säädökset kootaan kaikki yhden uuden asetuksen alle, ja toivomme tulevamme kuulluksi kun eläintarhatoimintaan liittyvää tai liittyviä asetuksia valmistellaan. Tämä koskee myös esimerkiksi asetusta eläimille tehtävistä toimenpiteistä, sillä esimerkiksi keinosiemennyksellä saattaa olla tulevaisuudessa lajien suojeluhankkeissa ja siten eläintarhojen toiminnassa nykyistäkin suurempi rooli.

Ranualla 29.12.2021

Heini Niinimäki
Intendentti, Eläinlääkäri

Ranuan Seudun Matkailu OY / Ranuan Eläinpuisto